List 17. **NOVICE** Tečaj XLVIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 29. aprila 1891.

Obseg: Priprosta drevesna povez. — Nekoliko o nastilu. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Priprosta drevesna povez.

Veselje prešinja človeka, ko vidi, kako lepo napreduje med našimi kmetovalci sadjarstvo. Še nobeno leto se pri nas ni sadilo toliko drevja kolikor letos, in če ga pojde še nekaj let toliko v nasade, smela se bode Kranjska meriti z vsako drugo deželo. Na Gorenjskem, zlasti okoli Radovljice pričeli so gospodarji spreminjati svoje travnike v sadovnjake, in to sebi v veliko korist ter v olepšavo svojih krajev. Tako obilno sadjarstvo pa, kakor je v Vremski dolini, nahaja se redko kje na svetu, in je skoraj neverjetno, ako človek s svojimi očmi ne vidi. O priliki hočemo prinesti sliko Vremskih njiv, da bodo kmetovalci po drugih krajih videli, kako zelo se sadjarstvo lahko povzpne, ako se ga kmetovalec resno poprime.

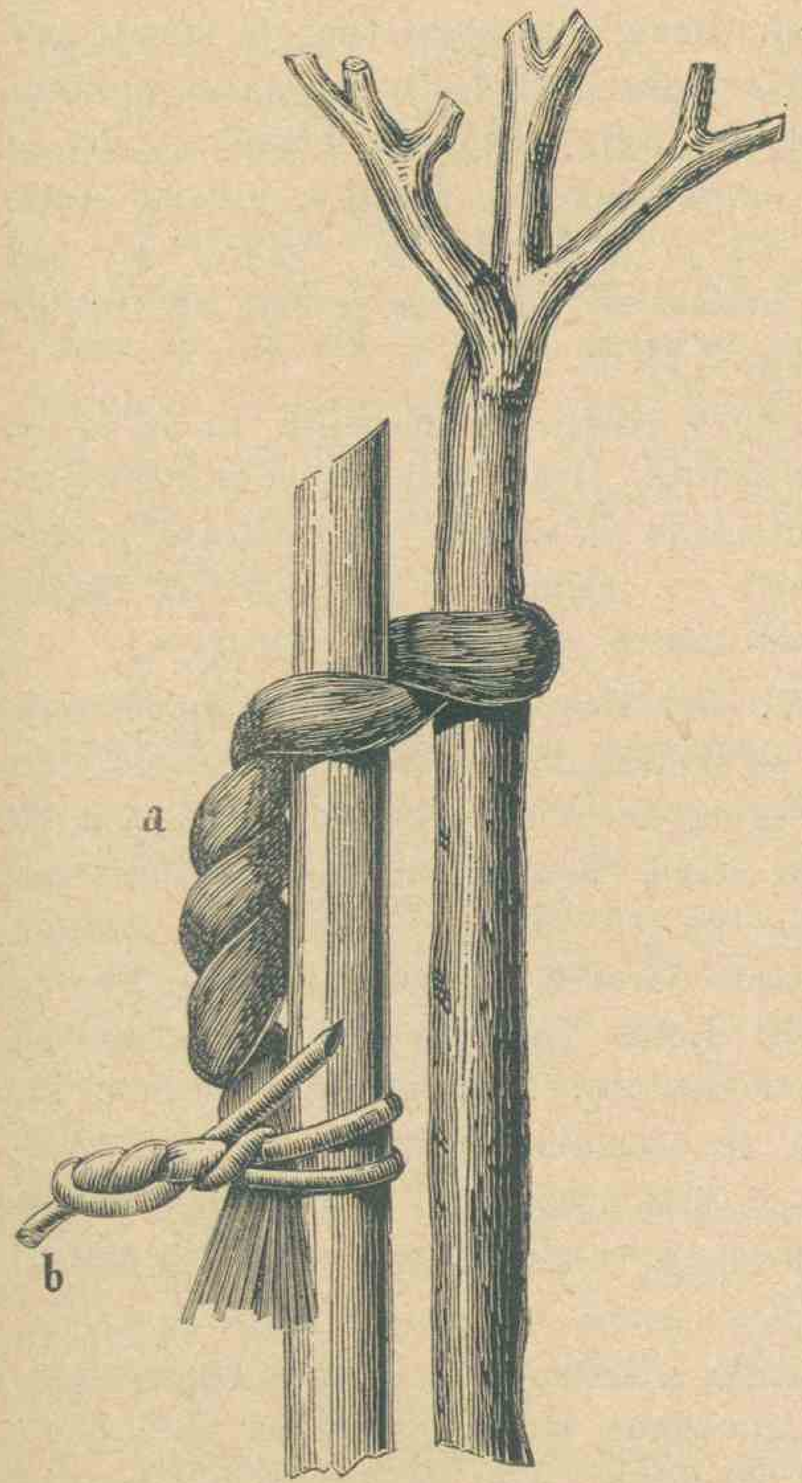

Podoba 1.

Ni pa še vse narejeno, ako kmetovalec samo drevo vsadi, potem je pa prepusti Bogu ter, roki navskriž držeč, čaka dobre sadne letine. Malo delo, ki je imaš vsako leto z drevesom, nikdar ne zamujaj, poplačano ti je vselej stoterokrat. Uže marsikaterikrat smo v našem listu poučevali, kako zvrševati to delo, in tudi z današnjim člankom namerjamo na nekatere take reči opozoriti.

Mlada drevesa morajo imeti kole, h katerim se privežejo. Koli in povezi so pri nas največkrat napačno narejeni, in skoraj bi smeli trditi, da na Gorenjskem nismo še videli pravilno privezanega drevesa. Glede kolov omenjamo, da delajo tako visoke, kakor je drevo s krono vred. Kol naj sega do prvih vej krone, kakor kaže podoba 1., a nikdar naj ne gre skozi veje. Če je kol previsok, drgnejo se veje ob njega posebno ob vetru in dobe rane, ki škodujejo. Sploh pa vsak človek lahko sprevidi, da drog, ki sega skozi veje, nima prav nobenega pomena.

Tudi vežnja drevesa h kolu je največkrat napačna; največkrat vidimo drevo kar s kako trto ali beko (vrbo) prav priprosto privezano h kolu, tako da se deblo drgne ob kol. Povez mora biti tako narejena, da gre v podobi osmice (8) okoli debla in kola, a se križa med kolom in deblom. Pod povez na deblu in med deblo in kol deni tudi mahu, tako poves in kol ne more drgniti debla.

Podoba 1. kaže pa slamno povez, ki se hitro da narediti in ne potrebuje nič mahu, ker je slama sama na sebi dovolj mehka. To povez je sadjarjem prijavil gospod vodja Grmske kmetijske šole R. Dolenc in jo tako le popisuje: Kakor podoba kaže, narejena je povez

iz slame *a*, ki je ovita okoli debla ter pritrjena z beko (vrbo) *b* na kol. Za oko ta povez res ni posebno lepa, a je prav dobra in ima prednost, da je drevesna lubad varna vsake poškodbe. Razen tega se tako povezi zelo hitro dado narediti, ali pa z novimi nadomestiti ter skoraj nič ne stoje.

Nekoliko o nastilu.

Nastila potrebuje se veliko pri kmetiji, in zato mora gospodar vedno skrbeti, da ga za domačo potrebo ne zmanka. Dozdaj je kmet dobival nastila, kolikor ga je le potreboval, v gozdu in tudi v prihodnje ga bode dobival v njem, pa vprašanje je, ali ga bo tudi zadosti dobival.

Po mnogih izkušnjah so postavili v gozdnih rečeh učeni možje to pravilo, da se nastil le vsako leto na enem in istem prostoru sme dobivati; če se jemlje nastil bolj pogostoma, škoduje gozdu, ker se drevje v rasti zadržuje, posebno če se grabi z železnimi grabljami. Drevje potrebuje namreč za rast gnoja, kakor žito in druge rastline; brez gnoja raste drevje zanikrno kakor žito na njivi, katera ni pognojena. Gnoj pa se nareja v gozdu le iz nastila, kateri, če nekaj časa na mestu leži, segnije, in s tem gnilim nastilom se drevju gnoji. Če se nastil jemlje pregosto iz gozda, ne utegne segniti, in drevje ne dobiva redilnega gnoja. Pri pogostem grabljenji se pa tudi nekoliko zemlje izgrabi, korenike pridejo na vrh zemlje, rast drevesna je medla, in naposled se drevje začne sušiti. V take gozde se rad knaver vgnezdi, in zaležejo se gosenice, če pa pride nad gozd ta nadloga, ne ostane nič drugega, nego posekati ga. Če pa hočeš imeti gozd, moraš, hočeš ali nočeš, jemati nastila iz njega le po malem, to je, ne vsako leto na enem in istem prostoru.

Gledati mora torej vsak gospodar, da si planjave zasadi z drevjem in jih tako premeni v gozd. Tako po planjavah ne bo rasla praprot, vresje in druge rastline, ki rabijo zdaj v nastil.

Kaj bo po tem takem začeti gospodarju?

Strehe pri hiši in poslopjih moral bo kriti z opekami, a slamo, ki jo je deval dozdaj na nje, polagal naj bo pod živino.

Od starih hoj in smrek, katere pridejo kmalu na vrsto sekiri, sekal naj bo veje za nastil, kar se do polovice drevesne visokosti brez škode zgodi; sekati bo moral veje od mlajših dreves, pa le do tretjega dela visokosti, ne pa do vrha, kakor je dozdaj delal s smrekami in hojami.

Če si zasadi okoli vrtov, senožeti, potov in njiv živ plot, tudi on mu bo nekoliko pripomogel k nastilu. Če si zaseje ali zasadi mlad gozd, moral ga bo trebiti, da bo bolje rastel, in tako bo spet dobival nastila.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 95. Moja kobila ima pod kolenom in pod biceljem kraste. Eni živinozdravniki pravijo, da so to „mahovnice“, drugi pa imenujejo bolezen „mavko“. Kobila zaradi tega ni kruljeva. Ali je ta bolezen ozdravna in kako jo zdraviti? (A. B. v G. na Štajarskem.)

Odgovor: „Mahovnica“ ali „mavka“ je eno in tisto, prvo je slovenski, drugo pa nemški izraz za eno in isto bolezen. Vaša kobila ima dve bolezni. Kraste pod kolenom so „vrape“, kraste pod biceljem pa „mahovnice“. Vrape so zelo podobne mahovnicam, toda narede se le na koži v podkolenci in spredniji nogi, na zadnji nogi pa tam, koder se upogiblje skočni člen. Vrape se prikažejo v podobi ene ali več garjevih vrst (tako le ≡) in se na tem lahko spoznajo. Mahovnice so pa kožni izpuščaji na zadnji strani pod biceljem. Vzroki obema boleznima so zelo eni in tisti: Prehlajenje, nesnaga, hoja po snegu in blatnih potih, močvirna paša, slabo vreme pomladi in jeseni itd. Razen tega so pa nekateri konji posebno podvrženi tej bolezni. Vrape kakor mahovnice so ozdravne, le prve teže, ker tisti deli konjske noge pri hoji veliko več trpe. Zdravljenje vrap, ki je enako zdravljenju mahovnic, pa je obširno popisano v knjigi „Domači živinozdravnik“, katero je izdala družba sv. Mohorja.

Vprašanje 96. Imam dve kravi (ena je storila prvikrat in ima šele dobri dve leti), ki sta se oteletili skoraj ob istem času. Ker bi zaradi mleka rad, da se kravi s teleti za naprej nekoliko zvrstita, prosim sveta, če smem kravo, ki je prvič storila, dvakrat ali vsaj enkrat zadržati, kader se goni, ter jo šele ob tretjem pojanji gnati k biku? (J. Š. v Z.)

Odgovor: Gotovo smete to narediti, in če jo ob tretjem pojanji pripustite, ni se bati, da bi se krava izjalovila. Ob kremljenji je pa skrbeti, da se krava preveč ne debeli, da zlasti na jajčnik ne pride preveč masti, ker to lahko naredi kravo jalovo.

Vprašanje 97. Pri nas se letos krave splošno ne obreje, dasi jih po trikrat do šestkrat pripuščamo. Po Krasu in v Tržaški okolici slišimo enake pritožbe, a ne vemo, kaj je temu krivo. Res je naš najbolj bližnji bik 1 ½ uro oddaljen, pa to je bilo tudi druga leta, in krave so se vender obrejile, k večjemu smo jih po dvakrat pripuščali. Letos pa nekateri ženo kravo po devetkrat k biku, a zastonj. Naš deželni zbor in c. kr. kmetijsko društvo se premalo brigata za povzdigo živinoreje, a vendar je živinoreja tudi v nas najvažnejša panoga. Povejte nam svoje misli o tem in kaj je storiti. (F. St. v Šmariji).

Odgovor: Vzroka ni težko najti. Pomanjkanje bikov je tega krivo. V Ajdovskem okraji nimate na okoli 3000 krav in junic niti 20 bikov. Ako bi bili ti biki enakomerno porazdeljeni, prišlo bi na enega bika 150 krav, t. j. še enkrat več, nego jih umna živinoreja pripušča. Ker pa biki niso enakomerno porazdeljeni, pride na

takšnega in morda ravno na Vašega tudi 200 ali celo 300 krav. Naravno je, da tako izdelan bik krave ne more obrejiti, in krava se vrne po trikrat in, kakor sami pravite, tudi po devetkrat k biku nazaj. Kako naj bik, ki gre na leto do 500 krat in tudi večkrat po plemenu, krave oplemeni? Sami priznavate, da gonite k biku poldrugo uro daleč; toda dolga pot nič ne de, a dokazuje, kako daleč na okrog ni nobenega bika. Enake razmere so sploh na Primorskem, in če vzamete še v poštev lansko sušo, ob kateri je živina gotovo mnogo trpela, ni čuda, če so bili biki posebno slabotni. Glejte, da doboste vsaj na vsakih 100 krav sposobnega bika, pa ne boste več imeli takih neprilik. Če bi posestniki 100 krav morali žrtvovati za bika po 2 gld. od krave, ne bi bilo to preveč, ako premislite, da posestnik izgubi najmanj 20 gld., če se krava ne oteli. Pa toliko niti ni treba žrtvovati, ker je ceneje dobiti bika. Pri Vas se res premalo stori za pospeševanje živinoreje, dasi je pomisliti, da brez živine, oziroma gnoja, tudi vinskih letin ni. Vzemite si za vzgled kranjski del Vipavske doline, in glejte, da se Vam enaka ne primeri. Nad Vašim deželnim zborom in kmetijskim društvom si pa nikar ne jezite, ker ti zastopi so povsod taki, kakeršnih je ljudstvo vredno. Kedaj se bodo vender Primorski kmetovalci vzdramili ter izkušali s svojo pomočjo doseči ono, ker se jim sedaj dosledno odreka. Vzemite si slovenske Korošce in Štajarce za vzgled, kako si ravno v tem prizadevajo napredovati, in s svojimi močmi. Primorci in zlasti Goričani pa ste v veliko boljšem položaji.

Vprašanje 98. Imam svinjo, ki je storila 6 zdravih prasičkov. Čez tri dni potem je pa svinja le ležala, in videlo se je, da jo noge bole in da ne more vstati. Svinja je drugače zdrava. Ta bolezen se nekaj let uže prikazuje in tudi letos, pa ne samo pri meni, ampak tudi pri drugih. S čim in kako je zdraviti tako bolezen? (M. N. v Št. G.)

Odgovor: Ta bolezen je omehčanje kosti, otečejo pa tudi členi. Bolezen pa prihaja od tod, če je žival preveč v krvnem sorodstvu plemenjena in če pomankuje v krmi apna. Zadnje je glavni vzrok. Ta bolezen se zdravi, če se poklada prasičem na krmi koščena moka ali pa se meša med krmo apnena voda. S takim krmljenjem bodete svinjo kmalu ozdravili, če je res tako bolna, česar pa ne moremo za trdno vedeti, ker svinje nismo videli. Prav zelo Vam pripuščamo vprašati tudi kakega živinozdravnika.

Vprašanje 99. Ker nam je bilo mnogo hrastov posekanih, naredili bi radi nov sadež. Kupili smo želoda, katerega hočemo posaditi. Kedaj naj ga sadimo in kako, da želoda ne bodo miši pojedle? (P. N. v N.)

Odgovor: Želod je najboljše saditi jeseni, a koder je nevarnost, da ga miši pojedo, boljša je pomladanjska saditev. Drugega sredstva, želod varovati v zemlji miši, ni, nego da se dobro pomešan z igličevjem ali trnjem vsadi. Igličevje in trnje brani mišim rovati pod zemljo, ker jim rani rilce.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

220.

Malta.

Da si je Malta toliko potov premenila svoje gospodarje, stanovniki njeni se vender niso dosta spreminjali. Maltez pravo za pravo ni arabskega pokolenja, ali ker je živel dalje čase pod arabskim gospodstvom, zato si je prisvojil marsikaj arabskega; hiša njegova je zaprta tujcu. Čudno, da je v Lavalleti toliko malih gostilnic, v katerih se največ žgane pijače točijo, pa tudi večji hoteli niso dosta prida.

Ali pustimo mesta in stopimo malo po deželi. Pot nas vodi v staro glavno mesto Civita vechia, ki stoji nekako sredi otoka. Prva znamenitost tu je staro grobišče, v katerem so našli mumije, prav take kakoršne so egipetske; nekatere so prenesli v knjižnico. Druga znamenitost so katakombe, kjer so prvi kristjanje tudi stanovali. Tretja in Maltezem največja znamenitost pa je jama sv. Pavla. V ozadju te jame kažejo altar, na katerem je baje sv. Pavel maševal; tudi stoji tu lepa statuva tega apostola, katero je izklesal Melhijor Caffa. Ako nastrgaš sipe s stene in popiješ, preženeš mrzlico, veli domačin.

S potom v Civita vechio smo pogledali tudi letni dvorec guvernerjev, ki stoji sredi temnozelenih cipres in duhtečih naranč. Sploh pa je na Malti le malo drevja videti, v skupinah skoro nič. Vsa zemlja je dobro obdelana, vsak večji kosec je ograjen s surovim od kamenja zloženim zidom. Prst so dovažali, in jo še, s Sicilije, da so mogli pokriti gole skale. Ali prav radi tega, ker ni drevja, uspeh ni povoljen. Kedar dojdejo nalivi, pobere in odnese dežnica rodovito prst, in tako je Malta vedno polugola velikanska skala. Pa tudi navadne rastline ne uspevajo tako povoljno, ker ni drevja. Prav ima Duveyrier, ki veli: „Previdnost božja je dala oazam datljeva drevesa ne samo radi tega, da se ljudje ž njihovimi plodovi hranijo, temveč tudi radi tega, da v njihovej senci žito uspeva.“ Maltez pa noče zasaditi drevja in raje leto na leto dovaža prst s Sicilije. Tudi plug njegov je še celo priprost.

Do Civita vechie smo prišli peš, in ker bi bili radi tistega dne še pogledali Kalipsino jamo na severozahodnem koncu Malte, zato smo sedaj najeli voz. Ali tudi vozovi so na Malti še zelo jednostavni; voz ima dva kolesa, sedeti ne moreš v njem, samo ležati. S potom smo si ogledali zanimiva grobišča pri Ben Djemmi. Takih grobišč je več tudi na drugih krajih. Ko smo se

pripeljali v Mellaho, bila je že trda noč. Sreča, da smo dobili prav dobro gostilnico. Sobe in postelje so bile snažne, jed in pijača ukusna, vsa postrežba prav prijazna. Kdor hoče vedeti, kakošen je Maltez, mora ga opazovati doma na Malti sredi otoka, zunaj doma, v Egiptu, Tripolu, Tunisu in Alžiru je ves drugačen. Tudi jaz nisem rad se spuščal v posle z Maltezi na tujem, in angleški konzuli so mi več potov potožili, da imajo z malteškimi podaniki največ sitnostij. Zato pa pravijo sami Maltezi: „Kar je dobrih Maltezev, ostanejo doma, kar je slabih, hodijo z doma na tuje.“ Vender Lavalletčanov ne morem pohvaliti, in tujec mora biti oprezen, če ne ga koj ukanijo. Za vsako stvar zahtevajo trikrat toliko kolikor je vredna. Noben guverner jim ne ustreže in njihovi listi pri vsakej najmanjšej priliki napadajo vlado in jo črnijo občinstvu.

Drugega dne smo šli v jamo Kalipsino. Nekateri učenjaki so ugovarjali, češ, da ni na tem otoku Kalipsina jama, temveč na nekem drugem. Vender se ujemajo odličnejši zemljepisci, da je na Malti, toda ali je ta jama prava, o tem niso jedini. V jami smo videli v skalo vsekane sobe, večje in manjše. Posebna znamenitost je to, da še dandanes ljudje stanujejo po teh brlogih. Ker je začel dež iti, vrnili smo se v Lavalleto. Tretjega dne smo šli pogledat še več drugih jam in vsedlin na drugih krajih. Pri Krendi, malej vasi, videli smo tudi znamenite razvaline nekdanjih Feničanov. To so ogromni okrogli templi od kvadra zloženi; še danes se poznajo ostanki žrtvenikov. Po zunanjih stenah se vidijo zvezde v kamen vsekane, pa druge reči z bajeslovja. Več izkopin imajo v muzeju, ali do sedaj so še vse premalo kopali.

Ker smo imeli še dosta časa, sklenili smo, da se prepeljemo na Gozzo. S potom smo stopili v Musto, malo vas, ki ima pa tako veličastno in krasno cerkev, da bi se vsako mesto v Evropi moglo ž njo ponašati. Velika kupola ni dosta manjša od Šent' Pavelske, in je od kamenja. Potem smo prišli v Marfo, ki je 14 angleških milj oddaljena od Lavallete. Radi bi bili najeli čoln, ali ga ni bilo dobiti. Iz zadrege nam je pomagal star, ondi nastanjen vojak. Zakuril je z mokrim lesom, da se je zelo kadilo, in na to je koj od nasprotne strani odveslala ladjica po nas. Ker nam je veter nasprotoval, potrebovali smo poldrugo uro tje. Šli smo v gostilnico, katerej velé pri Kalipsi, in prav dobro so nam postregli. Drugega dne smo šli pogledat orjaške stolpe. No nismo se kesali, vredno je, da jih človek pogleda, ako ima priložnost. Tudi tu so bile stene nekdaj porisane z zvezdami. Ko smo se nagledali, pridrdral je voz, na katerem je sedel poveljnik, mlad angleškčastnik, kateremu sem bil poprejni večer doposlal priporočilno pismo. Povabil me je, naj grem pogledat še drugo Kalipsino jamo na severnem kosu. Šli smo in si jo ogledali, in zopet ne verujem, da bi bila to prava jama, kakor ne ona na Malti. Potem smo sedli na voz in se odpeljali v Chambray. Poslovivši se od prijaznega poveljnika, sedli smo v ladjico. in v pol ure, ker je pihala ugodna sapa, bili smo na Malti. V pristanišču Šent Pavelskem smo najeli voz, in še tistega dne smo se pripeljali že bolj pozno v Lavalleto. Tega dne smo opazovali tudi izredno prirodno prikazen. Etna se je čez dolgo časa, čez 130 let zopet vzbudila in začela metati iz sebe.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Državni zbor.

Poslanska zbornica je imela sejo dne 23. t. m. Najprvo je rešila vladni zakonski predlog glede proračunskega provizorija za meseca maj in junij t. l. s prvim, drugim in tretjim branjem. Potem se je prebral predlog poslanca dr. Steinwenderja in tovarišev glede ustanovitve državne banke za zadruge.

Poslanec Vošnjak misli, da ne bi bilo treba take banke, ako bi se bolj ozirali na posojilnice in bi zadruge pri njih iskale potrebnega kredita. Taka banka, nadaljuje Vošnjak, bi tudi preveč stala državo. Poslanec Pattai podpira predlog dr. Steinwenderja ter, odgovarjaje Vošnjaku na opazko, da bi banka nekaj denarja potrebovala od države, pravi, da on nič proti temu nima, da je celo dolžnost državi, da kaj stori za malega obrtnika in kmetovalca, posebno ko se ne upira temu, kjer je treba pomagati velikim kapitalistom, na pr. pri železnicah, pri katerih jamči podjetnikom za gotov dobiček.

Po nekaterih opazkah dr. Kramaŕa, kateri je tudi Vošnjakovega mnenja, da bi se namen, katerega zagovarja dr. Steinwenderjev predlog, ki se mu pa v predloženi obliki zdi neizvršen, najlaže dosegel s tem, da bi se posojilnice nekako organizovale, izroči se predlog gospodarskemu odseku v pretresovanje.

Na dnevni red pride za tem prvo branje predlogov poslanca Bilinskega in tovarišev, ter poslanca Pradeja in tovarišev glede uvedenja borznega davka, koja se izročita posebnemu odseku 24 članov. Ravno tako se je sklenilo, da se predlog poslanca Scharfschmidta in drugov, ki zahteva službeno pragmatiko za državne uradnike, izroči posebnemu odseku 18 članov. Poslanca Pradeja predlog glede zavarovanja delavcev za starost in onemoglost izroči se obrtnemu odseku. Na to prebere dr. Trojan sledeči predlog: Visoka zbornica naj sklene: 1.) Poziva se vlada, da nemudoma natančno pozve o škodah, katere so napravile zadnje povodnji na Češkem, ter naj porabi potrebni kredit v to, da se pomaga ž njim po povodnji poškodovanim: 2.) ta predlog naj se izroči proračunskemu odseku, kateri ima o njem poročati v zbornici najkasneje v 8 dneh. Predsednik obljubi, da bode poslal ta predlog takoj v tisk ter tako omogočil, da bode mogoče o njem kmalu razpravljati.

Načelniki posameznim državnozborskim odsekom so: Adresnemu odseku grof Deým, namestnik poslanec Heilsberg; obrtnemu odseku vit. Bilinski, namestnika Moro in Zallinger; legitimacijskemu odseku grof Černin, namestnik Wenger; peticijskemu odseku poslanec Ruczka, namestnik dr. Stöhr; vojinskemu odseku: Lupul, namestnik grof Gvido Dubsky; v gospodarskemu odseku: Lupul, namestnik Chrzinowski; pravosodnemu odseku Madejski, namestnik dr. Fanderlik; proračunskemu odseku dr. pl. Plener, namestnika: dr. Kathrein in Bilinski.

Stavili so se potem še nekateri predlogi. Med njimi se nahaja tudi interpelacija poslanca barona Malfattija, s katero se interpeluje ministerski predsednik kateri, nagibi so provzročili tako nepričakovani zaključek zadnjega zasedanja tirolskega deželnega zbora.

Dne 24. t. m. sta zborovali obe zbornici. V gosposki zbornici se je predsednik spominjal umrlih članov Wierzbickega in barona Scharfschmieda. Na novo vstopivša člana knez Czartoriski in grof Ervin Nostiz-Rienek sta storila obljubo. Ker je vit. Arneth zaradi bolehnosti izstopil iz adresne komisije, izvolil se je na njegovo mesto član Dumba. Vladni predlog zakona o proračunskem provizoriji za mesec maj in junij se je vzprejel brez debate.

V poslanski zbornici so stavili poslanec Proskovitz in tovariši predlog o uvedenji živinske in o znižanji kuhinjske soli. Utemeljeni predlog dr. Trojana o podpori na Češkem vsled povodnji poškodovanim se je izročil proračunskemu odseku.

Predlog poslanca dr. Richterja in drugov, ki predlagajo, naj bi se razveljavila prepoved glede uvažanja ameriških trt, izročil se bode posebnemu odseku 24 članov.

Pri tej priliki je poslanec Vošnjak sprožil misel, da bi nasadili tobak po onih krajih, kjer je trtna uš popolnoma pokončala vinograde. Potem se je prebral predlog poslanca Marcheta in tovarišev, po katerem naj bi se premenil zakon z dne 15. junija 1890. l. in dovolile nekatere olajšave onim občinam, po katerih je trtna uš uničila vinograde. Po zakonu z dne 15. junija 1890. l. so davka oproščeni le oni vinogradi, ki so bili po trtni uši popolnoma uničeni in ki obsegajo najmanj $^1/_4$ hektara. Poslanec Marchet pa predlaga, da bi se dovolil odpis davka za vsak vinograd, ki je le okužen po trtni uši, ker le na tak način bode pomagano večini vinogradnikov. Občinam pa, po katerih je trtna uš okužila na polovico vinogradske parcele, treba je posebno tam, kjer je vino glavni pridelek, s tem pomagati, da se jim dovolijo posojila, ki bi jih morale državi najkasneje po desetih letih v letnih obrokih brez obresti povračati.

Naučno ministerstvo je predložilo gosposki zbornici načrt zakona, vsled katerega se bi predrugačil učni načrt na naših pravoslovnih fakultetah. Po tem načrtu bi se skrajšale pravoslovne studije za pol leta, ker bi se dovršile v 7 semestrih. Čehi so porabili to priliko pa zahtevajo po svojih listih od naučne uprave, da otvori na češkem vseučilišči stolico za češko državno pravo, katero se je uže razlagalo kot obligaten predmet od leta 1805. pa do leta 1849.

Adresna komisija gosposke zbornice je imela dne 27. t. m. sejo, v kateri je bil soglasno vzprejet adresni načrt, ki ga je bil izdelal grof Falkenhayn.

Tadan je zborovala tudi poslanska zbornica. Adresni odsek poslanske zbornice snide se pa šele te dni. Načrt adrese, katerega je izdelal poslanec Bilinski in odobril poljski klub, priobčil je Bilinski tudi načelništvoma konservativnega kluba in zedinjene levice. Mladočehi bodo predložili, kakor kaže, svoj posebennačrt.

Uže v prvi seji adresnega odseka se je pokazala needinost glede tega načrta. Poslanec dr. Plener je zahteval, da se v adresi niti ziniti ne sme v narodnih ali verskih željah posameznih strank. Naš poslanec prof. Šuklje pa ni bil tega mnenja, ampak je oporekal dr. Plenerju, ki je trdil, da takih želj in sploh takih stvari ne omenja prestolni govor. Opomnil je na mesto v prestolnem govoru, kjer se govori o ustavno zagotovljeni enakopravnosti vseh narodnosti. Rekel je, če so tudi zagotovljene po ustavi take pravice, da jih pa narod, katerega on zastopa to je slovenski narod, do danes ne uživa še in da se mora v tem oziru kaj izpregovoriti v adresi.

Te in še neke opomnje dalmatinskega poslanca dr. Klaića razburile so jako levičarje, in pisali so njih listi, da bode levica izdelala tudi svoj adresni načrt. Čudno so se pa ponašali levičarji pri volitvi glavnega referenta. Dogovorjeno je bilo med vsemi strankami, da se izvoli za referenta vit. Bilinski. Ali pri volitvi so pokazali levičarji, da jim ni dosti verjeti, kajti svojih glasov niso oddali vit. Bilinskemu, ampak dr. Plenerju, ki jih je dobil 15, vit. Bilinski pa 16. Ker ni bilo absolutne večine, volilo se je v drugič, in ker sta Mladočeha, ki nista pri prvi volitvi volila, oddala pri drugi volitvi svoj glas vit. Bilinskemu, bil je še komaj pri drugi volitvi izvoljen vit. Bilinski z 19 glasovi za glavnega poročevalca.

Do danes ni še gotovo, ali bosta predložena zbornici samo dva adresna načrta, namreč načrt poljskega, konservativnega in levičarskega kluba in pa načrt kluba Mladočehov, ali pa celo trije, ako se namreč levica loči od ostalih dveh klubov.

Uči nas pa to, da ne more dolgo trajati tako stanje, naj bi se tudi morebiti udala ostala dva kluba levičarjem ter se izdelal adresni načrt, v katerem bi ne bile izražene — seveda v skromni obliki — želje posl. Šukljeta in Klaića v narodnem, drugih konservativcev pa v verskim oziru, daljnim poveljem se vender ne bodo mogli klanjati konservativci ob najboljši volji in največem zatajevanji.

Naši dopisi.

Na Dobrovi 27. aprila. (*Nasledki zime.*) Kakor je bilo lansko leto o svetem Juriji prijetno in vse v bujni rasti, tako je letos otožno. Zelenja ni še, travniki se klaverno preoblačijo, po njivah je strn izredno redka; večino njiv, osobito onih, ki so nasejane z ržjó, obsejali so tod ali iz nova, ali so jih pa popolnoma preorali in z jarino nasejali. Pomladanskih setev in saditev pa kar izvršiti moči ni. Star pregovor pa vali: „Kadar se v blato seje, ni kaj prida žeti.“ Da bi se pač do časa žetve ta prislovica hotela ravno v nasprotnem smislu sponesti!

Mladega drevjiča, osobito jabolčnega, je med preteklo zimo tod prav veliko popolnoma pozeblo; samo v šolski drevesnici nam je mraz pokončal 230 dreves. Hruševo drevjiče jeseni svojo rast brzeje dožene in počiva po zimi, zato se je pa tudi dobro in čvrsto upiralo hudemu mrazu.

Letos smo tukaj zopet posadili na novo 9000 vrbovih sadik, ki so pričele uže sploh gibati in poganjati.

Lanskega suhega majnika dobri nasledki se pa kaj lepo kažejo; vse drevje je s cvetnimi popi prav dobro nasuto. Bog daj skoraj lepih jasnih dni, ugodnih kmetovskemu delu na polji in cvetju po sadovnjakih!

Rant.

Iz Vipavske doline ob Goriški meji. (Izv. dopis dne 26. aprila 1891.) Pred nekaj dnevi se je zbralo okolo 50 županov in drugih veljavnih mož z Goriške strani Vipavske doline ter so se posvetovali o raznih rečeh, jako važnih za tamošnje prebivalstvo. Sklenili so, da se bodo obrnili do državnih poslancev, ki naj bi se potegovali za železniško progo iz Logatca po Vipavski dolini v Gorico in za znižanje zemljiškega davka, ki je tam skoraj dvakrat tako visok, kakor na Kranjskem, akoravno so si zemljišča podobna in Kranjska celo boljša. Tudi obrtnikom na deželi naj bi se pridobnina premerno znižala itd.

Ne moremo pa, da ne bi nekoliko bolj natančneje omenili predmeta, ki so ga razpravljali na tem shodu, ker je tudi za nas in sploh za vsa županstva in občine posebnega pomena. Govorili so namreč o vednem nakopičevanji dela, ki prihaja občinam od političnih državnih oblasti in katero morajo one opravljati v izročenem področji, in prišli so do zaključka, da bi bilo morebiti pravično in umestno, ko bi zato država pa tudi kaj prispevala k plači občinskih tajnikov.

Ne da se tajiti, da imajo naše občine več posla z reševanjem dopisov in opravil, ki spadajo v izročeno področje, nego pa z rečmi, ki spadajo v lastno področje. Nepobitna je pa tudi resnica, da so opravila izročenega področja večkrat jako kočljiva in da je neogibno potrebno natančno poznati zakone, ako jih hoče človek dobro opravljati. Da pa zahtevajo dobri tajniki od dne do dne vedno boljših plač, popolnoma je umevno in naravno. S tem pa se večajo tudi bremena našim občinam. Zaradi tega je skrajni čas, da bi se v tem oziru kaj predrugačilo od kompetentne strani.

Koroško. Kako se koroškim Slovencem v narodnem oziru godi, pojasnuje nam najbolj kratek dopis iz Hodiš, katerega je priobčil zadnji „Mir“ in ki slove tako le: „Ljudje so zelo nevoljni, da bi morali otroci zavolj slovenščine tri ure več v šoli ostajati, opoludne južino zanemarjati ali pa popoludne tako pozno domov prihajati, da bi pri paši nič več ne pomagali. Nemški liberalci pa še bolj podpihujejo to nevoljo in tiščijo vse to na slovensko stran, češ, ona je tako hotela imeti. To je pa grda laž. Slovensko-katoliška stranka le to hoče, naj bi se otroci tudi po slovenski brati in pisati naučili, in sicer tako, da bi se toliko ur nemščini vzelo, kolikor se jih slovenščini da, da bi tedaj ne bilo nič več šolskih ur. Zdaj se morajo otroci 22 ur na teden nemški učiti, slovenščina pa nima nobene ure. Ali bi bila to taka krivica, če bi se nemščini vzele tri ure, da bi se le 19 ur nemški učilo in 3 ure slovenski? Da hočejo zdaj več šolskih ur napraviti tega slovenska stranka ni kriva, ampak šolska oblast je tako zaukazala.

Namesto Slovence zmerjati, naj bi možje rajši prosili šolsko oblast, da to stvar drugače uravna? No, da ugaja dr. Plenerju v narodnih vprašanjah status quo, kdo bi ne verjel tega, ali toliko naivnosti mu vender le ne smemo prisojati, da resno misli, da bi morali tudi mi zadovoljni biti s takim položajem!

Iz Ljubljane. — Presvetli cesar je podelil svetniku pri okrožnem sodišči v Celji gosp. Petru Levizhniku povodom njegovega umirovljenja za njegove posebne zasluge naslov svetnika deželnega nadsodišča. — Dalje je dovolil, da se sme odslej tudi kuratom podeljevati naslov „župnik“.

— **Pravosodno ministerstvo** hoče svoje pisarje (diurniste) zavarovati, da bodo dobivali nekaj podpore o bolezni.

— **Potovanje škofov v Rim.** V četrtek 16. t. m. popoludne so se odpeljali v Rim prevzvišeni knezoškof Ljubljanski dr. Jakob Missia, knezonadškof Solnograški dr. Haller, knezoškof Graški dr. Zwerger in pa knezoškof Mariborski dr. Napotnik, od koder se povrnejo prve dni meseca majnika. Knezoškof dr. Zwerger bode letos uže petindvajsetič v Rimu.

— **Za nadškofa** in metropolita Zaderskega namesto pokojnega Maupasa bode baje imenovan dr. Stadler, sedanji nadškof v Serajevem.

— **Volitve v mestni svet Ljubljanski.** Od 604 volilcev I. razreda jih je prišlo pretekli petek volit 372. Izvoljeni so: gg. Grasselli Peter z 268, Gogala Ivan z 248, dr. Stare z 242 in Vekovrh Ivan z 236 glasovi. V manjšini so ostali kandidatje „Katol. pol. društva“: gg. Mathian Ivan s 133, Pollak Karol s 131, Fabian Ivan s 123, Češnovar Lovro s 86 glasovi.

— **V soboto dne 2. maja** prirede dijaki tukajšnjih gimnazij na korist ubožnemu gimnazijskemu zalogu v redutni dvorani koncert z deklamacijami, pri katerem bode sodelovala iz posebne prijaznosti vojaška godba.

— **Božja pot na Trsat.** Na Trsatu pri Reki se bo praznovala dne 10., 11. in 12. majnika t. l. šestoletnica tamošnje božje poti. Škof Posilović bo imel tam ob tej priliki slovesno sv. mašo. Te slovesnosti se bode udeležilo tudi več Ljubljančanov, ter se bo za to priliko odpeljal poseben vlak iz Ljubljane v Reko.

— **Red usmiljenih bratov**, ki streže brezplačno ubogim bolnikom, ne glede na njih vero, narodnost in stan, oskrboval je v 15 bolnicah avstrijskih 1890. leta 14.385 bolnikov. Umrlo jih je 925, ozdravelo 12.692, drugi pa so koncem leta še ostali v bolnici. (Slov.)

Mestni občinski svet Ljubljanski je imel v petek sejo. V imenu finančnega odseka je poročal odbornik dr. Starè ob instalaciji vodovoda v novi mestni vojašnici ter nasvetoval, naj se iz zdravstvenih ozirov in zaradi varnosti proti ognju vpelje vodovod v novo vojašnico, kar bi stalo 1200 gld. ker bodo vojaki brezplačno pomagali pri delu, instalacijska dela naj se oddado potom omejene konkurence ter povabijo vsi instalaterji, stroški pa pokrijejo iz loterijskega zaklada. Ti nasveti so bili sprejeti. — Odbornik Valentinčič je poročal o prošnji gimnazijskih ravnateljstev glede prepustitve prostora za dijaško igrišče ter nasvetoval, naj se v ta namen prepusti travnik za kolizejem med železnico in drevoredom. Odbornik dr. vitez Bleiweis dostavi, naj bi se ta prostor sploh prepustil občinstvu za otroško igrišče. Mestni zastop je sklenil, da se omenjeni prostor prepušča ob sredah in sobotah dijakom, ostale dni pa občinstvu sploh za igrišče.

— **Tretja skupščina „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“** bode o binkoštih v Trstu. Za glavno zborovanje so do sedaj oglašeni sledeči predmeti: 1.) Pravne razmere ljudskih učiteljev; 2.) važnost obrtnih nadaljevalnih šol; 3.) o socijalnih razmerah slovenskega učiteljstva v sedanjih časih; 4.) latinica in nemščina. V sekcijah se bodo po sklepu direktorija z dne 28. marcija obravnavali ti le predmeti: *a*) O zavarovanji pri banki „Slaviji“; *b*) o jednotni pisavi v šolah na Slovenskem; *c*) o posebni nagradi za tiste učitelje, kateri poučujejo čez postavno število otrok; *d*) o volilni pravici učiteljev in učiteljic na Kranjskem.

— **Premembe v garnizijah.** Govori se, da pojde lovski bataljon št. 19 po končanih vojaških vajah v Dolnjo Tuzlo, na njegovo mesto pa pride lovski bataljon št. 31, ki se nahaja sedaj v Travniku. Trije bosensko-hercegovinski bataljoni bodo premeščeni na Dunaj, eden pa v Budimpešto.

— **Proga Divača-Škofja Loka.** V svetu za državne železnice, ki se je te dni posvetoval na Dunaji, sklenilo se je, priporočati vladi progo Divača-Škofja Loka kot najpotrebnejšo in katero naj bi vlada začela najprej graditi.

— **Dolenjska železnica.** Dolenjska železnica bo držala po dosedaj dodelanih načrtih od kolodvora državne železnice za sv. Krištofom proti južne železnice tiru, izpod katerega bode krenila proti Vodmotu, šla tam preko Ljubljanice ter blizu mestne klavnice črez Gruberjev kanal, potem pa pod Golovcem proti Zelenemu Hribu, blizu katerega bode postajališče. Za tem bodo nastopne postaje: Lavrica (postajališče), Lanišče, Šmarje, Grosuplje, Višnja Gora, Setičina, Radohova Vas, Trebnje, Mirna Peč, Novo Mesto in Straža. V Kočevje bode krenila železnica pri Grosupljem ter imela na tem potu naslednje postaje: Cobelsperg, Ortenek, Ribnica, Srednja Vas in Kočevje.

— **Velik požar.** V srednjem Bitnjem blizu Kranja je začelo v nedeljo dne 19. t. m. goreti v svislih posestnika Franceta Porente. Ogenj se je pa tako nagloma razširil, da so pogorela v štirih urah enajstim posestnikom skoro vsa poslopja. Zavarovani so bili sicer vsi, ako pa se primerja škoda, ki znaša blizu 20.000, z zavarovanim zneskom 7550 gld., trpeli bodo nesrečneži veliko škodo. Kdo je pa bil temu ognju kriv? Žal, a vender le spet stara pesem: 5 ½ leten deček, ki se je igral z žveplenkami!

— **V Draždanih** je izšla te dni politična brošura, katero je spisal neki Bever. Pisatelj piše v tej knjižici o splošni evropski politiki. Naperjena je pisava proti sedanjemu nemškemu državnemu ministru. Znano pa je, da je pisatelj te brošure pred nekoliko časom obiskal kneza Bismarcka v Friedrichsruhe ter ostal nekaj dni pri njem. Zato pa pravijo, da je vsebina te brošurice Bismarckovo maslo ter da je Bismarck Beverja najel, da ga proslavlja. Med drugim govori brošura tudi o trojni zvezi in pravi, da ta zveza Nemčiji ni tako potrebna, kakor bi bilo trdno prijateljstvo Nemčije z Rusijo. Vsa ta prememba naj bi se zgodila seveda na škodo Avstriji. Rusko prijateljstvo s Francozi bi se dalo, kakor misli pisatelj te brušure, takoj razdreti, ako bi Nemčija bila zadovoljna, da zasede Rusija Carigrad. Italijo bi za tako početje pridobili, ako bi jej dali Trst, potem bi pa Nemčija smela narediti s Francosko, kar bi se jej zljubilo. Mi sicer ne verjamemo, da so začele po Bismarckovih možganih cvesti take fantazije. Ali čudno je vender, da občuje, ali recimo, da dovoljuje knez Bismarck v zadnjem času do sebe takim političnim šarlatanom, kakeršen je ta Bever, kajti človeku, ki pravi na enem mestu svoje brošure, da zadostuje sedanja vojna sila Nemčiji, da lahko sama uniči Rusijo in Francijo, ako bi se vnela vojska, pristoji najbolje tak izraz.

— **Kaj je mana?** Znano je iz sv. pisma, da so se Izraelci na potu iz Egipta v obljubljeno deželo hranili v puščavi nekaj časa z mano, katera je bila pala z nebesa. Meseca avgusta 1890. l. padala je v turški Aziji blizu Merdera in Diaberkira kakor gost dež neka stvar,

podobna svetopisemski mani, ter pokrila okolico nekoliko kilometrov daleč. Ljudje so jo zbirali in delali iz nje kruh, ki je baje jako tečen in prebaven. Po preiskavah botaniških se je izkazalo, da je to pravilna rastlina ter pripada lišajem (lecamora escunta).

— **Prvi maj.** Spet se bliža dan prvega majnika, katerega hočejo praznovati delavci. Oblasti, tovarnarji, gospodarji rudnikov, velikih mlinov in drugi podjetniki svarijo delavce, naj ne praznujejo ta dan, ter jim žugajo, da jim bodo delo odpovedali, ako ne bodo delali tudi v dan prvega majnika. Hujskačev pa tudi ne manka, ki begajo delavce z vsakovrstnimi praznimi obljubami, ki pa večinoma sami svoje koristi iščejo. Ne da se tajiti, da se godi delavcem mnogo in velikih krivic od gospodarjev, ali priznati se pa vender tudi mora, da se je mnogo storilo in se še mnogo dela na to, posebno pa pri nas v Avstriji, da bi se krivice odpravile in primerno uredilo razmerje med gospodarji in delavci. Ali to pa bode vedno ostalo na celem svetu, da se bode enim bolje godilo nego drugim, da bodo eni bogati, drugi pa ubogi, posebno zato, ker nismo vsi niti enako varčni, niti vsi enako spretni v gospodarstvu ter v podjetjih. O tem bi se dalo in se je uže veliko pisalo in govorilo. Mi pa hočemo na tem mestu samo še omeniti, da se po našem mnenji dandanes ljudje preveč shajajo in zborujejo in da taki zbori in shodi marsikateremu ni korenito izpraznijo žepe, kar se ne bi zgodilo, ko bi doma ostal. In skoraj ni nič smela naša trditev, da se včasih pripeti, da zapravi družinski oče pri takih shodih toliko, s čimer bi se preživila mala družina morebiti dva ali še več dni, kajti družba tako nanese in pa razurjevost tudi, za katero navadno uže dobro skrbe sklicatelji takih shodov.

— **Sredstvo proti opeklinam.** Neki zdravnik, ki je več let živel v bližini premogokopov, kjer trešči rado pogostoma in so posledice temu večkrat opekline, priporoča kot najuspešnejše sredstvo proti opeklinam **rute pomočene v vročo vodo**, s katerimi naj se ovijajo rane. Na tak način zdravljene rane izginejo popolnoma, in je sploh ta pripomoček boljši nego olje in druga taka mazila. Tudi bombaž, pomakan v vročem špiritu, je dobro devati na rane, posebno na obraz, na ta način se olajšajo hitro bolečine.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Koroško. — Pešpolk grof Khevenhüller št. 7., ki ima svoj naborni okraj na Koroškem, praznoval bode meseca junija t. l. dvestoletnico svojega obstanka. Prvotni naborni okraj temu polku je bil iz početka na Moravskem, a uže leta 1817. odredila se mu je za naborni okraj Koroška. Mestni zastop Celovški je sklenil, da mu bo čestital pri tej priliki župan v imenu glavnega mesta.

Rim. — Iz Rima se poroča o strašni nezgodi, 23. t. m. ob 7. uri zjutraj je počil strahovit, gromu podoben strel. Prebivalstvo je bilo vse zbegano v prvem trenotku ko ni še vedelo, kaj pomenja ta pok. Kmalu se je pa zvedelo, da se je vnel smodnik v smodniškem in dinamitnem skladišči blizu Pozzo Pantabo pri Porta Pertese ter se razletelo skladišče v zrak. Brž po nesreči so prišli na dotični prostor kralj in ministri. Eksplozija je bila tako silna, da so se porušile vse hiše en kilometer daleč na okoli. Ranjenih je bilo nad 120 ljudi, med njimi veliko vojakov, največ pa dečkov. Stala je namreč tam prav blizu kmetijska šola, tako zvana „Vigna santa“. Ranjence so prepeljali takoj v bolnico „Consolazione“. Celo na kraljevih vozovih so jih vozili vanjo. Tudi mrtvih je bilo nekoliko. V zahodnem delu mesta so popokale šipe pri mnogih poslopjih, tako na pr. so se „Monte Citorio“, kjer so bile šipe po cel palec debele, razletele na drobne kosce. Tudi v Vatikanu se je razdrobilo veliko šip, poškodovane so jako slike na steklo, med njimi tudi one jako dragocene na tako zvanih „kraljevih stopnicah“, katere je podaril papežu Piju IX. bavarski kralj Maksimilijan.

Kako je nastala ta nesreča, ni še znano. Med govoricami, ki lahko vznemirjajo lahkovrno ljudstvo, širi se tudi ona, po kateri bi bila ta nezgoda le predigra — strašnim prizorom, ki se bodo vršili dne 1. majnika t. l.

Naš knezoškof dr. Missia je ravno ta čas, ko se je to zgodilo, bral sv. mašo v cerkvi All' Arima pri glavnem oltarji. Vsled močnega stresa zdrobile so se šipe nad altarjem ter usule po oltarji, tako da je moral naš knezoškof iti k drugemu oltarju nadaljevat sveto opravilo.

Berlin. — Feldmaršal grof Moltke je umrl nagle smrti za kapjo dne 24. t. m. Popoludne je bil še v gosposki zbornici, zvečer je pil čaj pri svojem nečaku in adjutantu pl. Moltkeji, kjer je stanoval, in ob 10. uri zvečer je bil uže mrtev. Kakor se iz Berlina poroča, bil je grof Moltke v 3 minutah zdrav in mrtev.

Grof Moltke se je porodil dne 26. oktobra 1800. l. v Parhinu na Meklenburg-Šverinskem. Leta 1819. je nastopil kot kadet v Kopenhagenu vojaško svojo karijero. Deset let kasneje ga pa uže vidimo poročnika v pruski armadi, kjer se je tako dobro vedel, da je bi uže leta 1832. poklican v generalni štab. Čez tri leta kasneje je popotoval po Orijentu, seznanil se tam s sultanom Mehmetom in vsled dobljenega dopusta ostal pri njem do njegove smrti ter mu pomagal reorganizovati turško vojsko. Leta 1839. se je vrnil spet v domovino ali kmalu odpotoval v Rim, kjer je pa le malo časa bival. Potem se vrne spet domov, vstopi v generalni štab, reorganizuje in zboljšava vojinske razmere, snuje vojne načrte, in glej! leta 1866. smo poskusiti morali mi Avstrijci, kaj mož vse zna, l. 1870. pa Francozi. V grofovski stan je bil Moltke povzdignen dne 28. oktobra 1870. l., in dne 16. junija 1871. l. imenoval ga je cesar za generalnega feldmaršala. Moltke je bil največji nepresežni vojskovodja sedanjega veka, in njegova je zasluga, da je Nemčija zedinjena. Pri vsej slavi pa in pri vseh uspehih ostal je Moltke jako skromen. Zato so ga pa ne le silno čislali vsi, ampak tudi ljubilo ga je vse, česar n. pr. o Bismarcku ne moremo reči.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.